



Espanya ens esborra

Autor: Josep Manel Comajuncosa

Data de publicació: 08-12-2014

En Josep M. Comajuncosa defensa en un article a El Punt/Avui que fa temps que s'explica malament la Història d'Espanya i reivindica el llibre d'En Pep Mayolas Erasme i la construcció catalana d'Espanya per entendre millor com havien d'haver estat els fets, si s'expliquessin més enllà de la versió distorsionada de la censura.

La sèrie de televisió Isabel ha generat algunes crítiques per la manca de rigor històric. Sembla que la reina Isabel s'ocupa ella sola de la governació de Castella i que en els afers dels altres regnes són tots dos, Ferran i Isabel, els que hi participen. Els papers diplomàtics o la correspondència amb els oficials reials semblen indicar el contrari. És un període històric interessant, perquè la unió de les corones sovint es pren com el moment fundacional d'allò que avui es considera la nació espanyola. Però amb aquesta unió es van unir regnes de naturalesa molt diferent. L'anomenada Corona d'Aragó era una confederació de regnes amb les seves pròpies lleis i parlaments, que el rei havia de respectar. La Corona de Castella havia assimilat sota una sola llei tots els territoris que va anar incorporant en l'anomenada reconquesta. Una estructura de poder molt més vertical.

En aquest debat s'inscriu el darrer llibre d'en Pep Mayolas: Erasme i la construcció catalana d'Espanya. Mayolas fa una revisió d'alguns personatges i fets històrics. Són propostes agosarades i, sens dubte, alguna pot resultar controvertida. Però fa un esforç ingent per dotar d'un fil conductor uns fets que la història oficial sembla explicar de manera força esbiaixada. El llibre ens obre multitud d'interrogants. I si Joana la Boja no hagués estat boja? I si, en realitat, el seu comportament suposadament extravagant hagués tingut una explicació? Quan va morir la reina Isabel, tant el marit com el pare de Joana van esforçar-se perquè fos declarada no apta per governar. El seu pare, Ferran el Catòlic, va passar a ser regent de Castella en nom d'ella. No pas amb gaire entusiasme de la noblesa castellana, que l'anomenava amb el motiu d'El Catalanote. Per què, després de morir la reina Isabel, Ferran es torna a casar amb Germana de Foix amb la intenció manifesta d'engendrar un hereu per a la corona catalanoaragonesa? No era una

manera d'anar en contra del seu projecte unificador?

Mayolas explica aquests fets mitjançant una lluita de legitimitats. Legitimitats condicionades per una idea diferent de l'Espanya que es volia construir: una de confederal a l'estil dels regnes de l'anomenada Corona d'Aragó i una altra d'unificadora i més sotmesa al poder absolut del monarca. La introducció de la Santa Inquisició castellana a Catalunya el 1487 sembla anar en aquesta direcció. D'entrada, la Inquisició havia de ser un mecanisme per combatre l'heretgia, però ben aviat esdevingué també un mecanisme de control polític que permetia al rei incomplir els usos i les lleis i així imposar la seva voluntat.

En tot aquest panorama, Mayolas hi fa planar la figura d'Erasme de Rotterdam, pseudònim rere el qual s'amagava aquell que fou considerat el príncep dels humanistes europeus. Erasme va escriure el seu Elogi de la follia mig any després que Joana fos tancada en un castell adduint inestabilitat mental, de tal manera que hi ha moments del text que sembla que Joana parli per boca de la Follia, un personatge de l'obra. Aquesta fou redactada per Erasme durant una visita a Anglaterra, poc després que el seu antic alumne, Enric VIII, hagués pujat al tron anglès i s'hagués casat amb Caterina d'Aragó, la germana de Joana. Erasme no va estar mai a Espanya, malgrat que a les Espanyes l'erasmisme va agafar molta volada al segle XVI. Non placet Hispania, li deia per carta al seu amic Thomas More quan aquest li demanava on pensava instal·lar-se el 1517, un cop mort el Rei Catòlic. Tenia Erasme por de la Inquisició? Quan el jove convers Joan Lluís Vives es va exiliar, Erasme el va acollir. Un cosí del filòsof valencià Daniel Vives havia estat sotmès a un llarg procés inquisitorial el 1478 perquè era sospitós d'haver traduït la Bíblia en pla. Es tracta de la famosa Bíblia valenciana, manada retirar i cremar per la Inquisició el 1498. Avui sabem que va existir perquè en queden uns fulls custodiats a Nova York. Hi va agafar gust, la Inquisició, a cercar i cremar llibres escrits en català?

Tot això pot semblar molt novel·lesc i, realment, el seguit d'informació que proporciona Erasme i la construcció catalana d'Espanya es llegeix amb un plaer similar al d'una novel·la d'intriga històrica. Però, a banda d'això, en Pep Mayolas ens aporta una detallada reflexió sobre el paper de la corona catalanoaragonesa en la construcció d'Espanya en el llunyà segle XV. I ens fa evident la lluita ferotge que es produí, en la centúria següent, per controlar el relat d'aquesta construcció.

Així, l'eslògan seria: Espanya ens esborra. Una cosa que està passant no des del 1714, sinó des del segle XVI. I, en esborrar-nos, cada nova generació d'Espanya s'ha de redibuixar a si mateixa.

Josep Manel Comajuncosa

Article original aparegut a El Punt - Avui el 8 de desembre del 2014